

SEVERNA EMONSKA CESTNA IN MOSTNA ZAPORA OB SAVI

FRANC TRUHLAR

Ljubljana

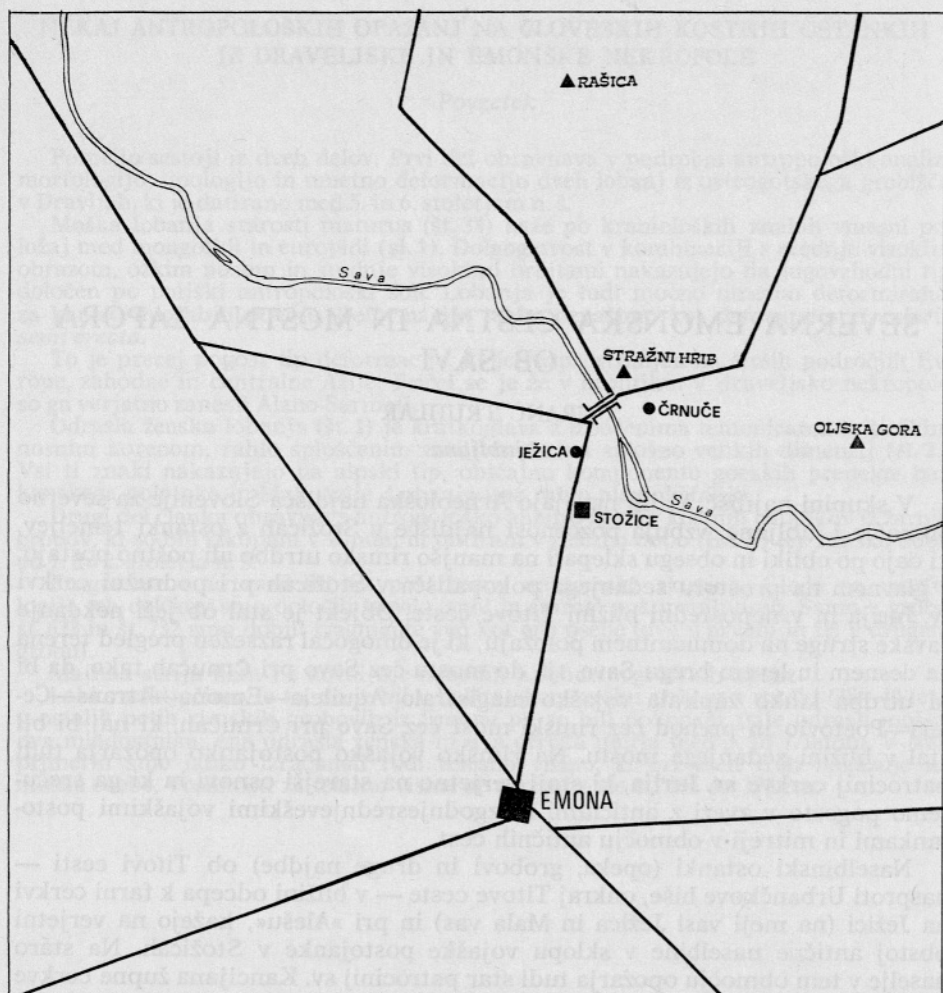
V skupini najdišč, ki jih navajajo Arheološka najdišča Slovenije za severno območje Ljubljane, vzbuja pozornost najdišče v Stožicah z ostanki temeljev, ki dajo po obliki in obsegu sklepati na manjšo rimsko utrdbo ali poštno postajo, v glavnem na prostoru sedanjega pokopališča v Stožicah pri podružni cerkvi sv. Jurija in v neposredni bližini Titove ceste. Objekt je stal ob ježi nekdanje savske struge na dominantnem položaju, ki je omogočal razsežen pregled terena na desnem in levem bregu Save, tja do mostu čez Savo pri Črnučah tako, da bi ta utrdba lahko zapirala vojaško magistralo Aquileia—Emona—Atrans—Celeia—Poetovio in prehod čez rimski most čez Savo pri Črnučah, ki naj bi bil stal v bližini sedanjega mostu. Na rimsko vojaško postojanko opozarja tudi patrocinij cerkve sv. Jurija, ki stoji verjetno na starejši osnovi in ki ga srečujemo pogosto v zvezi z antičnimi in zgodnj srednjeveškimi vojaškimi postojankami in mitreji v območju antičnih cest.

Naselbinski ostanki (opeka, grobovi in druge najdbe) ob Titovi cesti — nasproti Urbančkov hiše, onkraj Titove ceste — v bližini odcepa k farni cerkvi na Ježici (na meji vasi Ježica in Mala vas) in pri »Alešu«, kažejo na verjetni obstoj antične naselbine v sklopu vojaške postojanke v Stožicah. Na staro naselje v tem območju opozarja tudi star patrocinij sv. Kancijana župne cerkve na Ježici (kultna mesta ob rekah, izvirih, ponikovalnicah).

Medtem ko bi utrdba v Stožicah predstavljala južno zaporo savskega mostu pri Črnučah, bi most od severa lahko branila utrdba na Stražnem hribu (368 m), imenovanem tudi Straža ali Veliki Tabor — ali utrdba na Oljski gori (407 m), imenovani tudi Gradisce.

Rimski most čez Savo pri Črnučah je predstavljal tudi strateško zaporo vseh cest, ki so potekale čezenj s severne smeri proti Emoni: iz Kranja prek Sorškega polja; čez Šenčur in Vodice; iz Kamnika prek Komende; iz Trojan prek Domžal; obsavska cesta prek Dolskega in končno od juga cesta Emona—Celeia.

V taki situaciji severne emonske zapore bi postala prepričljivejša tudi lokacija rimske poštne postaje Savo fluvio, domnevane v območju rimskega mostu čez Savo pri Črnučah.

Arheološke postojanke, ki sodijo v sklop sestavka (po ANSI) so naslednje:

STOŽICE (Ljubljana). Severna stran pokopališča okrog cerkve sv. Jurija tik ob ježi stare savske struge ima ledinsko ime »Vrtec«. Nekako leta 1880 so odkrili obzidje kvadratne rimske stavbe s sto korakov dolgo stranico, katere jugovzhodni vogal je segal v pokopališče. Vidnih je bilo tudi nekaj predelnih zidov. Kmet Presetnik je leta 1881 oddal muzeju (NM Lj.) tamkajšnje izkopanine: železno motiko, lonec, rimske opeke, nekaj novcev iz 4. stoletja (tudi novec vladarice Flavia Maxima Avgusta); najden je bil tudi zlatnik. Schumi, *Archiv für Heimatkunde* 2 (1884—1887) 170 ss. Deschmann, *Führer* (1888) 122, št. 5, omenja velik železen ključ od tod. M. S., *IMK* 4 (1894) 113 ss, in *Novice* 55 (1897) št. 27, 261 ss, ki omenjajo od tod tudi vrhnji del žrmelj (*catillus*).

PRI URBANČKU. Nasproti Urbančkove hiše onkraj Titove ceste so pri globljem oranju izkopali rimsko opeko in grobove. M. S. n. n. m.

JEŽICA (Ljubljana). Ob Titovi cesti so v bližini odcepa k farni cerkvi na Ježici, ki razmejuje vasi Ježico in Malo vas, okrog leta 1880 pri kopanju gramoza zadeli na rimsko nekropolo s skeletnimi pokopi. Pridevke: meče, sulice, prstane, oljenke, čaše, so delavci povečini uničili. M. S., *IMK* 4 (1894) 113 ss in *Novice* 55 (1897) št. 27, 261.

PRI ALEŠU so ob gradnji železnice v globini 100 cm našli veliko podkev. Müllner, *Argo* 1 (1892) 100.

ČRNUČE (Ljubljana). Leseni rimski most čez Savo je bil na istem mestu kot most stare Dunajske ceste, to je približno 80 m zahodno od današnjega (glej situacijo in opis ostankov v sestavku Pick, Schmid, *JfA* 7 [1913] 189 ss); bil je 8 m širok in 300 m dolg, slonel je na 26 nosilcih. Železni spojki in nekaj brun iz njih hrani NM Lj., inv. R 3738; nekaj drugih ostankov Tehnični muzej v Pragi (Pick, *Vojensko-technicke spravy* 3 [1926] 105), en nosilec je bil pred prvo svetovno vojno razstavljen pri Nemškem viteškem redu (Schmid, *MZK* 10 [1911] 243 ss). Prim. tudi Müllner, *Argo* 9 (1901) 193 ss. Schmid, *Das Joanneum* 6 (1943) 13.

V Črnučah najdeni novec vladarja Konstantija Hlora omenja Hitzinger, *MHK* 9 (1854) 93, za njim še Radics, *AKK* (1864) 18.

V območju mostu navadno domnevajo rimsko poštno postajo *Savo fluvio*, ki jo dokumentira *Tabula Peutingeriana*; prim. Müllner, *Emona* (1897) 86. Lokalizacija ni prepričljiva (prim. Šašel, *800 let Mengša* [1954] 16).

STRAŽNI HRIB (368 m), tudi Straža (Črnuče, Ljubljana) — ljudsko ime *Veliki Tabor* nad savskim mostom: gradišče z nasipi, menda tudi dve gomili (Deschmann, Hochstetter, *Denkschriften* 42, 1879, 42 [po separatu]; prim. še Hochstetter, *MAGW* 9 [1879-80] 72. *KLDB* 348. *Saria, Carinthia I* 132 [1942] 97, in *SOF* 15 [1956] 45).

GRADIŠČE (Črnuče, Ljubljana), ki leži eno uro severno od Stražnega hriba, omenjajo kot prazgodovinsko postojanko Deschmann, Hochstetter, *n. n. m.* in *Saria, n. n. m.*

OLJSKA GORA (Nadgorica, Črnuče, Ljubljana): nasipe in utrdbe na Oljski gori, kota 407 m (jugoslov. specialka), poznajo okoliški kmetje pod imenom »Gradišče«. *Saria, Carinthia I* 132 (1942) 97, in *SOF* 15 (1956) 45.

Kompleks utrdb bi verjetno spopolnile še utrdbe na RAŠICI (Črnuče, Ljubljana).

STRASSEN- UND BRÜCKENSPERRE AN DER SAVE NÖRDLICH VON EMONA

Zusammenfassung

Der Autor postuliert in der Umgebung Emonas einige für die Stadtsicherheit errichtete Punkte (siehe Karte). Zu diesen gehört auch der Saveübergang nördlich von Emona, der mit einer Befestigung bei St. Georgskirche in Stožice geschützt zu sein scheint. Siedlungsüberreste in Stožice selbst, dann in Mala Vas und in Ježica sind als Satellitenansiedlungen rund um Emona anzusehen. Der Verfasser neigt zur Ansicht, dass die Strassenstation *Savus Fluvius* in diesem Bereich zu suchen sei.